

Dzimumu līdztiesības komitejas 38. sēde

PROTOKOLS Nr. 10

Rīgā, Zoom platformā plkst. 14.00

2023. gada 29. martā

Sēdi vada:

Ingus Alliks, Labklājības ministrijas (turpmāk – LM) valsts sekretārs, Dzimumu līdztiesības komitejas (turpmāk - Komiteja) vadītājs

Sēdē piedalās:

Agnese Gaile, LM Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta vecākā eksperte

Inete Ielīte, biedrības “Latvijas Bērnu forums” valdes priekšsēdētāja

Anete Ilves, Tiesībsarga biroja Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas juridiskā padomniece

Pēteris Leiškalns, biedrības “Latvijas Darba devēju konfederācija” sociālās drošības eksperts

Madara Mazjāne, biedrības “Centrs MARTA” Jaunatnes programmu vadītāja

Daina Mežecka, Ziemeļvalstu Ministru padomes biroja Latvijā padomniece

Linda Naudiša, Kultūras ministrijas Sabiedrības integrācijas departamenta Sabiedrības integrācijas un pilsoniskās sabiedrības attīstības nodaļas vecākā referente

Simona Pētersone, Satiksmes ministrijas Attīstības un finanšu plānošanas departamenta Stratēģiskās plānošanas un finanšu nodaļas vecākā referente

Lāsma Piķele (aizvieto Valēriju Muižnieci-Briedi), Veselības ministrijas Veselības veicināšanas un atkarību profilakses nodaļas vecākā eksperte

Sandris Rāgs, Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Vispārējo civiltiesību nodaļas jurists

Linda Romele, arodbiedrības “Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība” eksperte izglītības, nodarbinātības un sociālajos jautājumos

Inta Šusta, Izglītības un zinātnes ministrijas Politikas iniciatīvu un attīstības departamenta vecākā eksperte

Agnese Zarīte, Latvijas pārstāvja starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās biroja konsultante

Dairis Zitāns (aizvieto Lieni Liepiņu un Maiju Strazdiņu), Aizsardzības ministrijas Aizsardzības plānošanas un analīzes departamenta Struktūras un militārā personāla attīstības plānošanas nodaļas vecākais referents

Žanete Zvaigzne, Finanšu ministrijas Budžeta politikas attīstības departamenta Budžeta metodoloģijas nodaļas vadītāja vietniece

Uzaicinātie dalībnieki:

Diāna Jakaite, LM Valsts sekretāra vietniece

Evija Kūla, LM Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta direktora vietniece

Nauris Kozuliņš, LM Starptautiskās sadarbības un ES politikas departamenta vecākais eksperts

Sanita Vasiļjeva, LM Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta direktore

Sēdē nepiedalās:

Undīne Andersone-Krūmiņa, Ārlietu ministrijas Starptautisko organizāciju un cilvēktiesību departamenta Cilvēktiesību nodaļas trešā sekretāre

Ieva Bondare, Iekšlietu ministrijas Nozares politikas departamenta vecākā referente

Līga Bāriņa, arodbiedrības “Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība” biedre, Latvijas Veselības un sociālās aprūpes darbinieku arodbiedrības priekšsēdētāja vietniece

Elīza Brūklēna, biedrības “Latvijas Jaunatnes padome” valdes locekle

Lauris Bokišs, biedrības ģimenes atbalstam ”Tēvi” loceklis

Dace Helmane, biedrības “Korporatīvās ilgtspējas un atbildības institūts” valdes locekle

Edīte Kalniņa, biedrības “Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkls” valdes līdzpriekšsēdētāja

Elita Kresse, biedrības “Latvijas Pašvaldību savienība” padomniece ārējo sakaru jautājumos

Ilze Matusa, Valsts kancelejas Valsts pārvaldes politikas departamenta Cilvēkresursu politikas nodaļas konsultante

Valērija Muižniece-Briede, Veselības ministrijas Veselības veicināšanas un atkarību profilakses nodaļas vecākā eksperte

Ainars Nābels-Šneiders, Zemkopības ministrijas Starptautisko lietu un stratēģijas analīzes departamenta vecākais referents

Kristīne Pakārkle, Tiesībsarga biroja Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas juridiskā padomniece

Eva Selga, Latvijas personāla vadīšanas asociācijas valdes priekšsēdētāja

Maija Strazdiņa, Aizsardzības ministrijas Struktūras un militārā personāla attīstības plānošanas nodaļas vecākā referente

Sēdi protokolē:

Ieva Juhņēviča, LM Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta vecākā eksperte

1. Darba kārtības apspriešana.

I. Alliks iepazīstina ar sēdes darba kārtību un jautā, vai Komitejas locekļiem ir kādi papildinājumi piedāvātajai darba kārtībai. Iebildumi vai priekšlikumi par darba kārtības papildināšanu vai maiņu netiek saņemti, tādēļ Komitejas vadītājs aicina sākt Dzimumu līdztiesības sēdi.

Vienojas:

apstiprināt darba kārtību.

2. Pārskats par Plāna sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību un iespēju veicināšanai 2021.-2023. gadam pasākumu īstenošanu 2022. gadā, būtiskākie īstenojamie pasākumi 2023. gadā

Labklājības ministrijas Sociālās politikas plānošanas un attīstības vecākā eksperte Agnese Gaile sniedz prezentāciju par paveikto 2022. gadā saistībā ar Plānu sieviešu un vīriešu vienlīdzīgu tiesību un iespēju veicināšanai 2021.-2023. gadam, kā arī par galvenajiem īstenojamajiem pasākumiem 2023. gadā.

A. Gaile informē, ka saistībā ar sieviešu un vīriešu vienlīdzīgām tiesībām un iespējām darba tirgū un izglītībā īstenotie pasākumi pārsvarā koncentrējas uz darba un privātās dzīves saskaņošanas veicināšanu, atšķirīgas attieksmes risku mazināšanu, vienlīdzīgu darba samaksu, kā arī stereotipu mazināšanu.

Kontekstā ar plāna 2. virzienu – ar dzimumu saistītas vardarbības un vardarbības ģimenē novēršanu – plāna pasākumi fokusējas uz nulles tolerances veicināšanu ar dzimumu saistītas vardarbības un vardarbības ģimenē novēršanu, kā arī dažādiem prevencijas pasākumiem, kas uzrunā jauniešus.

Saistībā ar dzimumu līdztiesības integrētās pieejas stiprināšanu nozares politikā tiek minēts, ka galvenais uzsvars plāna izpildē tiek likts uz dzimumu līdztiesības principa integrēšanu nozaru tiesību aktos un politikas dokumentos, kā arī uz politikas veidošanā un īstenošanā iesaistīto profesionāļu kapacitātes stiprināšanu. A. Gaile norāda, ka vairāki pasākumi saistībā ar kapacitātes stiprināšanu vēl ir procesā un tiks īstenoti 2023. gadā.

Kā būtiskākie darbi 2023. gadā tiek minēti ar dzimumu saistītas vardarbības prevencija (darbs ar jauniešiem, metodiku izstrāde sociālajiem darbiniekiem), stereotipu mazināšana izglītībā un darba tirgū, līdzsvarotas sieviešu un vīriešu pārstāvniecības uzņēmumu pārvaldībā veicināšana, kā arī normatīvo aktu izstrāde ES fondu pasākumu iesviešanai dzimumu līdztiesības jomā.

Pēc prezentācijas I. Ielīte norāda, ka ar katru gadu sadarbība ar visām iesaistītajām pusēm dzimumu līdztiesībā uzlabojas, kas ir pozitīvi, kā arī uzdod jautājumu par nākamā plāna sagatavošanas procesu. S. Vasiļjeva atgādina, ka šī gada Komitejas darba plānā kā viens no izskatāmajiem jautājumiem ir iekļauts jautājums par nākamā plāna izstrādi. Tāpat Komiteja tiks iesaistīta 2021.-2023. gada plāna izvērtēšanas procesā.

L. Romele vaicā, kas būtu tās iniciatīvas un tēmas, ko būtu nepieciešams iekļaut nākamajā dzimumu līdztiesības plānošanas periodā? A. Gaile norāda, ka pēdējos gados Eiropas līmenī ir bijušas dažādas likumdošanas iniciatīvas dzimumu līdztiesības jomā, tādēļ ir jāparedz laiks un resursi šo iniciatīvu pārņemšanai. S. Vasiļjeva informē, ka ļoti būtisks aspekts, kam būtu jāpievērš uzmanība, ir dzimumu līdztiesības principa integrēšana, it īpaši budžeta plānošanas procesos.

I. Ielīte min, ka tuvāko gadu laikā aktuāli varētu būt grozījumi Cilvēktirdzniecības direktīvas kontekstā, par ko būtu nepieciešamas diskusijas. Tāpat jāņem vērā, ka nākamajā gadā ir jāatskaitās ANO Sieviešu diskriminācijas novēršanas komitejai par ieviestajām rekomendācijām Latvijā. A. Gaile norāda, ka rekomendāciju ieviešanas atskaite būs jāgatavo līdz šī gada beigām/nākamā gada sākumam. Un šis jautājums tika iekļauts Komitejas indikatīvajā 2023. gada darba plānā.

A. Ilves vaicā, vai nākamā perioda plānā varētu tikt iekļauti pasākumi, kas saistīti ar mākslīgo intelektu un ar to saistītajiem dzimumu līdztiesības aspektiem? A. Gaile informē, ka arī 2021.-2023. gada plānā ir iekļauts pasākums, kas saistīts ar mākslīgā intelekta tēmu – ar mērķi uzsākt diskusijas par šo jautājumu, tā kā tas ir ļoti aktuāls, taču ļoti maz izziņāts. Labklājības ministrija šobrīd apsver pasākuma realizāciju par šo tēmu līdz vasaras sākumam.

Sniegtā prezentācija pēc sanāksmes tiks ievietota LM tīmekļvietnē pie [Komitejas sadaļas](#).

Vienojas:

sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

3. Ikgadējie nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas rīcībpolitikas izvērtējumi – analīze dzimumu griezumā

LM Sociālās politikas plānošanas un attīstības departamenta direktora vietniece E. Kūla sniedz prezentāciju par nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanas rīcībpolitikas izvērtējumiem un to analīzi dzimumu griezumā. Laika posmā no 2012. – 2020. gadam tika veikti 7 izvērtējumi. Šo izvērtējumu mērķis ir veikt sistemātisku un ikgadēju nabadzības un sociālās atstumtības situāciju raksturojošo statistikas datu analīzi, kā arī veikt nacionālās rīcībpolitikas ietekmes novērtējumu ar mērķi noteikt, vai iniciētās un ieviestās politikas sniedz pietiekamu un mērķētu ieguldījumu nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanā.

Katrā izvērtējumā tika padziļināti vērtēta viena joma vai mērķa grupa – parādsaistības, veselības aprūpes pieejamība, mājokļa pieejamība, sabiedriskā transporta pieejamība, GMI pabalsta saņēmēji, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēji, kā arī maznodrošinātās personas.

Viens no primārajiem rādītājiem, ko izmanto ES, ir nabadzības riska indekss. Laika posmā no 2012. gada līdz 2020. gadam sievietēm vienmēr ir bijis augstāks nabadzības risks nekā vīriešiem. 2020. gads šajā ziņā iezīmējas ar ļoti negatīvu tendenci, sasniedzot augstāko rādītāju kopš 2012. gada.

Ja analizē riska indeksu vecuma griezumā, tad bērniem šis nabadzības riska indekss ir viszemākais, salīdzinot ar citām vecuma grupām.

Kopumā visaugstākais risks vecuma grupās ir tieši pirmspensijas un pensijas vecuma personām - it īpaši sievietēm. Pensijas vecumā parādās ļoti izteiktas atšķirības starp dzimumiem – to ietekmē darba samaksas atšķirības starp vīriešiem un sievietēm, kā arī pārtraukumi nodarbinātībā.

Tāpat tiek minēts, ka vienas personas māsasaimniecības ir tās, kas visbiežāk ir pakļautas nabadzības riskam – it īpaši sievietes pensijas vecumā, kas dzīvo vienas. Vīriešu dzīves ilgums Latvijā ir īsāks nekā sievietēm, tādēļ sievietes vecumdienās bieži vien dzīvo vienas un ir pakļautas nabadzības riskam zemo ienākumu dēļ. Arī viena vecāka ģimenēm nabadzības risks ir augstāks nekā ģimenēm, kurās ir abi vecāki.

Saistībā ar parādsaistību uzņemšanos (2017.) dati dzimumu griezumā nav pieejami. Latvijā vieni no aktīvākajiem distances jeb “ātro kredītu” izmantotājiem ir tieši nabadzīgākie iedzīvotāji. Kopumā arī iedzīvotāju parādi par komunālajiem maksājumiem ir samērā lieli un tā ir ilgstoša problēma valsts mērogā. Tāpat vairumam Latvijas māsasaimniecību nav uzkrājumu.

Kontekstā ar izvērtējumu par nevienlīdzību veselības aprūpē (2019.) dzimumu griezumā E. Kūla norāda, ka, lai arī vīriešu veselības stāvoklis kopumā ir sliktāks nekā sievietēm, vīrieši kopumā savu veselības stāvokli vērtē pozitīvāk nekā sievietes. Šis aspekts norāda uz to, ka vīrieši kopumā mazāk apmeklē ģimenes ārstu un citus speciālistus, lai novērtētu savu veselības stāvokli.

Nevienlīdzība mājokļa pieejamībā (2019.) ir tieši saistīta ar ienākumu nevienlīdzību. Vislielākās grūtības ar mājokli ir ģimenēm ar bērniem, kuras neatbilst trūcīgās vai maznodrošinātās ģimenes statusam. Visaugstākie izdevumi pret kopējo ienākumu bija atsevišķi dzīvojošām personām pensijas vecumā (lielākoties tās ir sievietes) un viena vecāka ģimenēm (arī lielākoties sievietes).

Saistībā ar nevienlīdzību sabiedriskā transporta pieejamības jomā (2020) E. Kūla norāda, ka transporta izdevumi ir lielāki vīriešiem nekā sievietēm – it īpaši darbspējas vecumā. Nelabvēlīgākā situācijā kopumā attiecībā uz sabiedriskā transporta pieejamību atrodas lauku iedzīvotāji – lielāki izdevumi par transportu un zemāka tā pieejamība.

Tika arī veikts padziļināts izvērtējums par GMI saņēmēju iztikšanas stratēģijām (2021.). GMI pabalsta saņēmēji vairāk ir vīrieši (58%). Kopumā divas lielākās GMI

pabalsta saņēmēju grupas ir vienas personas mājsaimniecības, kur 74% ir vīrieši, vecumā virs 55 gadiem un viena vecāka ģimenes, kurās pārsvarā 88% gadījumu bērnus audzina sievietes vecumā no 18 līdz 34 gadiem. Ir vērojamas būtiskas atšķirības GMI saņēmēju izdevumos pēc dzimuma (līdzvērtīgi tērē pārtikai, telefonam, internetam, mājokļa īrei un komunālajiem) – sievietes vairāk tērē veselības aprūpei, sadzīves precēm, bērniem un mājdzīvnieku uzturēšanai, savukārt vīrieši vairāk tērē cigaretēm un alkoholam. Ir vērojamas atšķirības GMI saņēmēju ienākumiem pēc dzimuma – sieviešu ienākumus biežāk veido ģimenes valsts pabalsts par bērniem, savukārt vīrieši gūst ienākumus no gadījuma darbiem.

Maznodrošinātas personas Latvijā lielākajā daļā gadījumu ir atsevišķi dzīvojošas sievietes pensionāres vecumā no 65 līdz 79 gadiem un personas ar invaliditāti. Galvenie statusa iegūšanas iemesli ir zemās vecuma pensijas.

P. Leiškalns saistībā ar nabadzības riska indeksu bērniem un ģimenēm ar bērniem norāda, ka 18% no mediānas nav pareizs nabadzības riska raksturojums, jo tā patiesībā jau ir dziļa nabadzība. E. Kūla norāda, ka pētnieku uzdevums bija analizēt ES līmeņa datus, taču turpmāk tiks izmantoti minimālā ienākuma līmeņa dati, kas atspoguļo situāciju precīzāk.

I. Ielīte norāda, ka, strādājot ar romu sievietēm un sievietēm no reģioniem, kas ir pakļautas nabadzības riskam, viens no būtiskākajiem jautājumiem ir finanšu pratība. Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkls ir organizējis vairākus pasākumus par šo tēmu. Tāpat ir būtiski turpināt domāt par atbalsta mehānismiem viena vecāka ģimenēm.

Sniegtā prezentācija pēc sanāksmes tiks ievietota LM tīmekļvietnē pie [Komitejas sadaļas](#).

Vienojas:

sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

4. Aktualitātes dzimumu līdztiesības jomā ES un starptautiskā līmenī

A. Gaile informē par aktualitātēm dzimumu līdztiesības jomā ES un starptautiskā līmenī. No 6. līdz 17. martam norisinājās ANO Sieviešu statusa komitejas 67. sesija, kas tika veltīta dzimumu līdztiesības veicināšanai inovāciju un tehnoloģiju jomā. Kā katru gadu sesijas laikā tika organizēti arī blakus pasākumi. Latvija sadarbībā ar Ziemeļvalstu Ministru padomi organizēja pasākumu par ar dzimumu saistītas vardarbības izskaušanu digitālajā vidē.

Papildus tiek sniegta informācija par Eiropas Komisijas direktīvas priekšlikumiem saistībā ar līdztiesības iestāžu standartiem. Priekšlikumi nosaka minimālās prasības līdztiesības iestāžu darbībai ar mērķi uzlabot to efektivitāti un nodrošināt neatkarību. Šobrīd par direktīvas priekšlikumiem notiek diskusijas Eiropas Savienības padomes

sociālo jautājumu darba grupā. Papildinot teikto, A. Ilvess norāda, ka jau šobrīd Tiesībsargs pilda direktīvu priekšlikumos noteiktās prasības, līdz ar to kopumā direktīva neko jaunu funkciju ziņā neparedz, vienīgi uzliek jaunus uzsvarus, piemēram, ziņošanu Eiropas Komisijai.

Biedrības “Centrs MARTA” Jaunatnes programmu vadītāja M. Mazjāne sniedz informāciju par “Centrs MARTA” organizēto blakus pasākumu ANO Sieviešu statusa komitejas 67. sesijas ietvaros. Blakus pasākums fokusējās uz sieviešu aktīvismu konfliktu kontekstā un sieviešu tiesību aizstāvību. Tajā piedalījās runātājas no Latvijas, Ukrainas, ASV un Afganistānas.

Sniegtās prezentācijas pēc sanāksmes tiks ievietotas LM tīmekļvietnē pie [Komitejas sadaļas](#).

Vienojas:

sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

5. Citi jautājumi

Komitejas vadītājs jautā, vai kādam ir aktualizējami jautājumi sadaļā “Citi jautājumi”?

I. Ielīte informē, ka nepilnu divu nedēļu laikā ir tikuši savākti nepieciešamie paraksti iniciatīvai par higiēnas preču pieejamību meitenēm skolās, kā arī maznodrošinātām sievietēm. Iniciatīva tiks skatīta Saeimas Mandātu, ētikas un iesniegumu komisijā 5. aprīlī.

Komitejas vadītājs jautā, vai kādam vēl ir kas piebilstams sadaļā “Citi jautājumi”. Ja nav, sanāksme tiek slēgta. Komitejas vadītājs informē, ka nākamā Dzimumu līdztiesības komitejas sēde ir plānota jūnijā.

Sanāksmi slēdz plkst. 15:45

Sanāksmes vadītājs

*Dokuments parakstīts ar drošu elektronisko
parakstu un satur laika zīmogu*

I. Alliks